

Міністерство освіти і науки України

**Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого**

Харківська асоціація політологів

**УКРАЇНСЬКИЙ СОЦІУМ:
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ
АНАЛІЗ СУЧАСНОСТІ
ТА ПРОГНОЗ МАЙБУТНЬОГО**

Збірник матеріалів XVII Всеукраїнської наукової
конференції викладачів, молодих науковців і студентів

10 грудня 2015 року

Харків
«Право»
2015

УДК 159.9+316.3(05)
ББК 60.562.2
У45

Редакційна колегія:

А. П. Гетьман, доктор юридичних наук, професор (голова);
М. П. Требін, доктор філософських наук, професор;
Л. М. Герасіна, доктор соціологічних наук, професор;
Г. П. Клімова, доктор філософських наук, професор;
С. В. Куцепал, доктор філософських наук, професор;
В. Л. Погрібна, доктор соціологічних наук, професор;
І. О. Поліщук, доктор політичних наук, професор;
В. Д. Воднік, кандидат філософських наук, доцент;
О. В. Волянська, кандидат соціологічних наук, доцент;
В. Я. Зимогляд, кандидат філософських наук, доцент;
І. В. Підкуркова, кандидат соціологічних наук, доцент;
О. М. Сахань, кандидат соціологічних наук, доцент;
І. В. Головка, кандидат політичних наук.

У45 **Український соціум: соціально-політичний аналіз сучасності та прогноз майбутнього** : зб. матеріалів XVII Всеукр. наук. конф. викладачів, молодих науковців і студентів, 10 груд. 2015 р. – Х. : Право, 2015. – 744 с.

ISBN 978-966-458-916-8

У збірнику представлені матеріали учасників XVII Всеукраїнської наукової конференції викладачів, молодих науковців і студентів «Український соціум: соціально-політичний аналіз сучасності та прогноз майбутнього», проведеної 10 грудня 2015 р. Тематика конференції: політична, соціальна та правова сфера українського суспільства, основні історичні етапи розвитку соціально-політичної доктрини, концептуалізація влади у соціально-політичному дискурсі, проблеми розбудови демократичної, правової, соціальної держави і громадянського суспільства в Україні, подолання деструктивних чинників у соціально-політичному житті українського соціуму, національна безпека України, міжнародні відносини в умовах глобалізації, актуальні питання конфліктології та ораторського мистецтва.

Збірник розрахований на студентів вищих навчальних закладів України, які вивчають політологію, соціологію, конфліктологію, основи національної безпеки України і ораторське мистецтво.

УДК 159.9+316.3(05)
ББК 60.562.2

ISBN 978-966-458-916-8

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2015
© Оформлення. Видавництво «Право», 2015

ціональної ідентичності і появи етнічного фанатизму, при якому має місце абсолютне домінування етнічних інтересів і цілей, що супроводжується готовністю йти заради них на будь-які жертви і дії. Агресивне формування національної ідентичності, що базується на засадах жорсткої, не компромісної ідеї, вже призвело до геополітичного розколу України і цей розкол буде поглиблюватися, якщо не здійснити кардинальних мійр.

Література: 1. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон; Пер. с англ. Т. Велимеева. Ю. Новикова. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 603, [5] с.

Воднік В. Д.
кандидат філософських наук, доцент,
НЮУ імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ СОЦІАЛЬНИХ ВІДХИЛЕНЬ В УМОВАХ ПОБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Динамізм соціальних процесів у період побудови громадянського суспільства в Україні, кризова ситуація в багатьох сферах громадського життя неминуче приводять до збільшення девіацій, що виявляються в поведінкових формах, які відхиляються від соціальних норм. Поряд із зростанням позитивних девіацій (політична активність населення, економічна заповзятливість, наукова і художня творчість) підсилюються девіації негативні — насильницька і корислива злочинність, алкоголізація і наркотизація населення, підліткова делінквентність, проституція, аморальність.

Соціальні відхилення є складовою людської життєдіяльності в цілому, її об'єктивних чинників (середовище — потреби) та чинників суб'єктивних (усвідомлення об'єктивних потреб у вигляді інтересів, ціннісних орієнтацій, мотивів, цільових настанов і реалізації їх у вчинках, поведінці, діяльності). відхилення від соціальних норм, незважаючи на велике різноманіття, мають деякі загальні причини, які підтримують їх існування, а часом призводять до їх зростання та поширення. За своєю суттю вони зводяться до об'єктивних і суб'єктивних суперечностей суспільного розвитку, які порушують взаємодію особистості із соціальним середовищем і призводять до форм поведінки індивідів (або діяльності соціальних груп), які не узгоджуються з існуючою нормативною системою.

Найбільше девіація виявляється в періоди перетворень суспільних систем, коли руйнуються старі норми, цінності, стереотипи, і люди втрачають орієнтири. Поведінка людей, що відхиляється, по-перше, існує тому, що нова соціальна система виникає не на порожньому місці, а виростає з ряду елементів попередньої, зруйнованої системи. По-друге, процес розвитку самої нової соціальної системи звичайно нерівномірний, а це породжує диспропорції у співвідношенні деяких її елементів та призводить до відставання деяких з них та до тих чи інших дефектів функціонування. По-третє, може спостерігатися неповна адаптація системи, що розвивається, до зовнішніх і внутрішніх умов її існування. Інакше кажучи, соціальний, культурний, технічний розвиток може часом не поспівати за суспільними, духовними або економічними потребами, що нещодавно виникли. Все це у сукупності й слугує конкретним джерелом різних негативних явищ.

Вивчення природи, видів, причин, тенденцій соціальних відхилень має як наукове, так і практичне значення. Воно повинно бути основою для удосконалення соціальних відносин і інститутів громадянського суспільства, соціальних норм і практики їхнього застосування, для зміцнення системи соціального контролю, послідовної реалізації заходів морального і правового виховання, соціальної профілактики і відповідальності. Усі ці заходи спрямовані на те, щоб забезпечити максимальний захист особистості, задоволення інтересів громадян, демократизацію і гуманізацію нашого суспільства.

В Україні вже давно існує нагальна потреба розробки дієвої стратегії у галузі профілактики негативних соціальних відхилень з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду. Під профілактикою розуміється система комплексних державних, громадських, соціально-економічних і медико-санітарних, психолого-педагогічних і психологічних заходів, кінцевою метою яких є попередження негативних соціальних відхилень у поведінці громадян. Загальними вимогами при плануванні профілактичних заходів є наступні: обґрунтованість — включення заходів, що базуються на об'єктивно оціненій інформації; повнота — охоплення профілактичними заходами всіх сфер життєдіяльності громадян з урахуванням їх особистості; конкретність — формулювання заходів на підставі характеристики громадянина, застосування індивідуальних форм і методів профілактичної і виховної роботи з точним зазначенням строків виконання певних дій та їх виконавців; своєчасність — визначення і застосування саме тих профілактичних заходів впливу (у взаємодії з іншими суб'єктами, які проводять профілактичну і виховну роботу), що є ефективними в конкретний період; реальність — тобто включення до

плану заходів, що мають бути обов'язково виконані. Це означає, що профілактичні заходи повинні плануватись з урахуванням наявних можливостей їх реалізації з боку соціальних суб'єктів, залучених до цієї роботи.

При плануванні застосування будь-якого профілактичного заходу слід враховувати наступні моменти: 1) на який цільовий контингент цей захід спрямований; 2) вікові, статеві та соціально-психологічні особливості його застосування; 3) дані про ефективність заходу; 4) наявність детальних психологічно обґрунтованих рекомендацій щодо застосування; 5) можливість модифікації заходу залежно від особливостей певного цільового контингенту.

Зрозуміло, що дана діяльність може бути розвита, перетворена в постійну функцію певних державних органів і громадських організацій лише тоді, коли для цього мають бути необхідні умови. По-перше, повинні сформуваватися досить виразні уявлення про природу соціальних відхилень, їх причини. По-друге, для розвитку соціально-профілактичної діяльності необхідні відповідні матеріально-технічна й організаційна бази. Слід звернути увагу і на законотворчий процес, необхідність прийняття законів, спрямованих на захист прав і основоположних свобод людини та громадянина.

Соціально-профілактична діяльність має розвинути організаційні форми. Насамперед, існує загальна і спеціальна профілактика соціальних відхилень. Під загальносоціальним запобіганням розуміється комплекс соціально-політичних, економічних, правових, ідеологічних, організаційних заходів, спрямованих на розвиток господарства, підвищення матеріального рівня життя населення, культури і свідомості громадян.

Не можна переступити через історичні етапи розвитку суспільства, наприклад, штучно прискорити процеси подолання економічних і соціальних суперечностей або ж негайно змінити існуючий на сьогодні рівень свідомості людей. Тому поряд з довгостроковими, перспективними загальносоціальними заходами необхідні і профілактичні заходи більш вузького, конкретного характеру, що іменуються спеціальним запобіганням. Мова йде про такі заходи, що проводяться державними органами і громадськими організаціями саме для запобігання конкретних актів соціальних відхилень — злочинів, пияцтва, наркоманії тощо.

Правовий прогрес, до якого прагне Україна, здійснюючи запровадження в життя ідеї створення громадянського суспільства та демократичної, соціальної, правової держави, може бути реальністю лише за умови, що політична і правова реформи поєднуюватимуться з формуванням правової культури українського суспільства, усіх його соціальних груп. Більше того, без

успіху в галузі формування правової культури населення ефективність реформ в Україні буде просто неможливою.

Велику роль у профілактиці соціальних відхилень відіграють засоби масової інформації (ЗМІ), які стали невід'ємною частиною культури сучасного суспільства. Однак, ставши основним джерелом інформації для значної частини суспільства, ЗМІ в сучасних умовах здійснюють подвійний вплив на спосіб життя людини, особливо молоді. З одного боку, вони є чинником, що стимулює формування здорового способу життя, з іншого — провокує розвиток шкідливих звичок, сприяє виникненню психологічного дискомфорту тощо. В сучасних умовах на формування мотивації девіантної поведінки, особливо неповнолітніх, значний вплив можуть здійснювати засоби масової інформації, у яких нерідко пропагуються стандарти поведінки, що несумісні з ціннісними орієнтаціями нашого суспільства, зокрема культ сили та жорстокості.

Враховуючи масштаби впливу ЗМІ на аудиторію, існує можливість проведення за їх участю ряду заходів профілактичного характеру, а саме: 1) розкривати найширшим верствам населення причини і умови, що сприяють здійсненню соціальних відхилень; 2) формувати у читачів, радіослухачів, теле- і кіноглядачів необхідні позитивні настанови і так звані стереотипи поведінки в різноманітних ситуаціях; 3) роз'яснювати населенню чинне законодавство і аналізувати практику його застосування; 4) поширювати досвід взаємодії правоохоронних органів і громадськості при здійсненні профілактичної роботи.

Залучення ЗМІ до запобігання соціальних відхилень є одним з найбільш перспективних напрямів, враховуючи специфічність та масштаби їх впливу на громадян. Профілактичні дії мають охоплювати всі аспекти проблеми, а саме — залучення ЗМІ до пропаганди здорового способу життя, поваги загальнолюдських цінностей, а також підвищення рівня культури, насамперед правової культури (започаткування циклу теле- та радіопередач з цієї проблеми, розширення інформаційного висвітлення її у пресі, розроблення відповідних методичних рекомендацій); переорієнтація ЗМІ, і — насамперед телебачення, із акцентування на продукцію, що містить елементи агресії та насильства на пропаганду кращих зразків національно-культурного і мистецького здобутку.

В умовах становлення і розвитку демократичної правової держави, побудови громадянського суспільства в Україні профілактика негативних соціальних відхилень — один з основних напрямів внутрішньої політики країни. Йдеться про вплив на процеси, що мають виняткове значення для майбутнього розвитку суспільства. Стратегічні напрями профілактики негативних со-

ціальних відхилень спрямовані на активізацію усіх ланок громадянського суспільства, декриміналізацію культурних норм і свідомості значного прошарку громадян, вплив на мотивацію потенційних девіантів, зменшення факторів негативних соціальних відхилень, насамперед злочинності, спрямування зусиль держави і суспільства на діяльність, що збільшує ризик для злочинця бути спійманим і покараним, ускладнює вчинення злочинів, скорочення зисків від скоєних злочинів, зменшення стимулів злочинної діяльності. Профілактика буде ефективною лише тоді, коли проблеми сім'ї, жінки, дитини стануть головними у державі та суспільстві. Потрібні сучасні програми допомоги сім'ї, материнству, дитинству, відповідна законодавча база.

Волянська О. В.

кандидат соціологічних наук, доцент,
НУОУ імені Ярослава Мудрого

КОРУПЦІЯ В ПРИВАТНОМУ СЕКТОРІ ТА ЧИННИКИ, ЩО ЇЇ ЗУМОВЛЮЮТЬ

Той факт, що корупція є важливим елементом ведення бізнесу в Україні, було формально підтверджено численними дослідженнями, що проводились останнім часом українськими та міжнародними інституціями, зокрема Всесвітнім банком, корпорацією «Виклики тисячоліття» та Міжнародною фінансовою корпорацією. Відносини держави та бізнесу, де бізнес потерпає від корумпованості державних органів, не вичерпують всієї складності ситуації: поза рамками залишається проблема доброчесності самого бізнесу, його спроможності відмовитись від корупційних моделей вирішення проблем та досягнення певних цілей.

Корупція в бізнесовому середовищі має два аспекти: корупція у стосунках з державними органами та установами (стосунки «бізнес-влада») та корупція у приватному секторі (стосунки «бізнес-бізнес»). У даній статті розглядається корупція, яка має місце у приватному секторі економіки, а саме у відносинах «бізнес-бізнес». Не дивлячись на те, що кримінальна відповідальність за службові злочини передбачена для посадових осіб приватного права досить давно, корупція у приватному секторі як окреме явище почало розглядатися в Україні після приєднання до Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією та Конвенції ООН проти корупції, які передбачають введення окремої кримінальної відповідальності за корупцію в приватному